

TRAGEDIE OP HET IJSSELMEER

TOEN DE GRONINGEN IV VERGING

Ruim vier maanden voor het einde van de Tweede Wereldoorlog voltrok er zich op het IJsselmeer een drama, waarvan eigenlijk maar weinig bijzonderheden bekend gebleven zijn. In de nacht van zondag 7 op maandag 8 januari van het bevrijdingsjaar 1945 kwamen er ter hoogte van Urk twee schepen, die een dienst onderhielden tussen Lemmer en Amsterdam met elkaar in aanvaring. Het waren de bekende Jan van Nieveen en de Groningen IV, welk laatste schip jammerlijk ten onder ging. Van de rond honderd opvarenden van de Groningen IV verloren waarschijnlijk enkele tientallen het leven - zij zaten opgesloten onder in het schip, toen dit onverwacht snel zonk. De andere opvarenden van de Groningen IV konden door de Jan van Nieveen worden gered.

Het oorlogsnieuws van die dagen trok zozeer de belangstelling naar zich toe, dat deze tragedie op het IJsselmeer aan veler aandacht ontsnapte. De - uiteraard kleine - Friesche Courant van maandag de achtste januari maakte met geen woord melding van het verschrikkelijke ongeluk. Wel werd de lezers breedvoerig onthuld hoe slecht het nog altijd met de geallieerde legers ging en hoe glorieus daarentegen de oorlog voor de Duitsers verliep.

DUITSE SUCCESSEN

Zo konden, aldus de krant, de geallieerden de Duitse aanval tussen de Saar en de Rijn niet tot staan brengen, boekten de Duitsers belangrijke successen bij Bastonge en "verflauwden" alle Amerikaanse aanvallen op de noordelijke Ardennen. Ook aan de fronten in Hongarije en Italië louter malaise voor de geallieerde troepen - in Italië bleven alle Britse aanvallen zonder succes en in Hongarije dreef het dappere garnizoen van Boedapest de Sovjets moeiteloos op de vlucht.

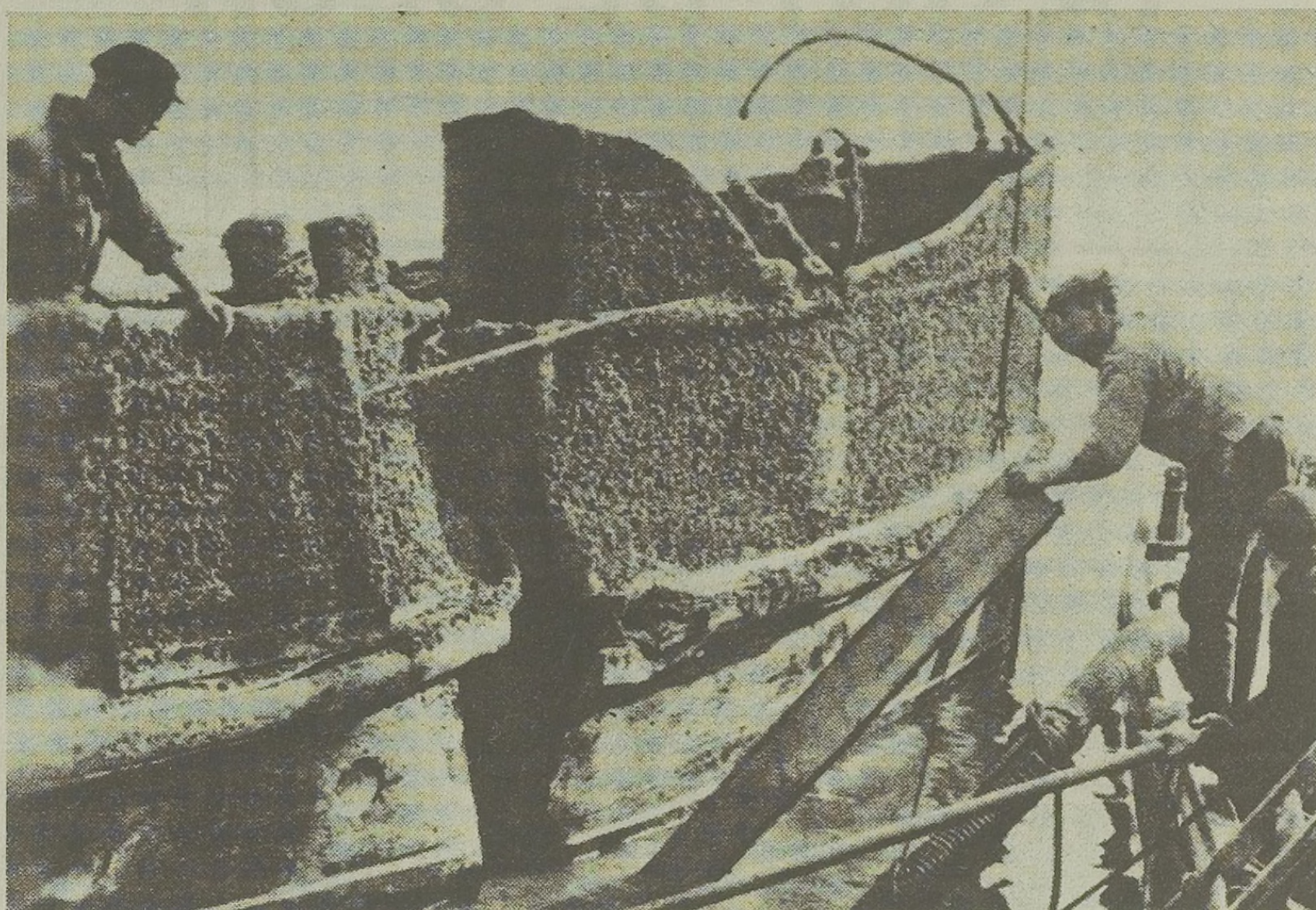
De Friesche Courant, die in deze tijd nog maar driemaal in

de week verscheen, kon ook op woensdag de tiende januari nog niets melden van de scheepsramp op het IJsselmeer. Pas op de vrijdag daarna kon de krant - heel summier - berichten, dat zij vanuit Amsterdam had vernomen, dat de Groningen IV was vergaan. En hoewel de krant melding maakte van niet minder dan vijftig verdrinken, viel dit droeve nieuws toch duidelijk weg tegenover alle andere berichten van de oorlog, die nu ten einde liep.

Heel veel Friezen zullen dan ook geen enkele herinnering hebben aan deze scheepsramp in oorlogstijd, die onder andere omstandigheden zonder twijfel heel veel meer indruk had gemaakt en waarvan het juiste aantal slachtoffers bij ons weten nooit helemaal bekend geworden is - waren het er inderdaad vijftig, of minder, of zelfs nog meer misschien?

"ETENHALERS"

De Groningen IV, onder commando van kapitein A. van der Meer, maakte in die noodlottige nacht de oversteek van Lemmer naar Amsterdam met vooral veel "etenhalers" aan boord - men-

Zo kwam de Groningen IV in Enkhuizen aan de wal te liggen nadat het onfortuinlijke schip ruim anderhalf jaar na de ramp boven water werd gebracht: helemaal begroeid en één grote brok roest.

sen uit het westen, die voor hun hongerende familieleden thuis in Friesland voedsel hadden gehaald. Hun fietsen stonden boven op het dek en het waren allemaal damesfietsen - herenfietsen liepen in die glorieuze tijd gevaar door de Duitse bezetters te worden ingepikt.

Behalve deze "legale" passagiers waren er ook vier onderduikers aan boord - zij hadden zich boven op het schip onder het dekzeil verstopt.

Direct na de botsing met de grotere Jan van Nieveen verdween het voorschip van de Groningen IV grotendeels onder water - er was in de boeg een geweldige scheur ontstaan. Vrijwel onmiddellijk brak er op het achterschip paniek uit, toen drie daar aanwezige Duitsers hun pistolen trokken en dreigden de kapitein van de Jan van Nieveen dood te schieten - dit moest wel een geval van sabotage zijn!

DRAMATISCHE TONELEN

Intussen worstelden veel passagiers op het kleine trapje dat naar de achterkajuit leidde om aan dek te komen - in het vooronder ontstonden tegelijkertijd dramatische tonelen, omdat daar door de aanvaring een deur klem was gaan zitten, waardoor een aantal passagiers zich als ratten in de val bevonden. Pas nadat een matroos - met blote voeten! - een paneel van de deur had ingetrapt konden er enkelen ontsnappen, maar lang

niet allen bleken zich te kunnen redden.

IN DE DIEPTE

Toen alle passagiers - voor zover mogelijk - waren overgestapt aan boord van de Jan van Nieveen, die de Groningen IV ook op sleeptouw nam, maakte kapitein Van der Meer nog tweemaal een ronde door de kajuit en de machinekamer. Maar nauwelijks was hij van boord of de staalkabel, die de Groningen IV met de Jan van Nieveen verbond, knapte als een draadje af en het aangevaren schip verdween in de diepte.

Heel snel bleek toen ook, dat het ongeluk velen het leven had gekost - bij een snelle inspectie aan boord van de Jan van Nieveen bleken er verscheidene passagiers te ontbreken.

Na de oorlog is de ongelukkige Groningen IV als een enorme brok roest en geheel begroeid weer boven water gebracht -

eerst toen werd het duidelijk welk een enorme klap het schip bij de botsing met de Jan van Nieveen had gehad.

Liggend aan de kade in Enkhuizen vormde het wrak een gruwelijk aandenken aan de hongerwinter - in het ruim dreven nog de resten van aardappelen, die uit de verteerde zakken waren geroeld. En... de restanten van bruine bonen en tarwe en vaatjes vis, die redding hadden moeten brengen in de nood van velen in Amsterdam.

DIEPE SPOREN

De ramp met de Stanfries IV, ook op het IJsselmeer in het begin van de dertiger jaren, liet diepe sporen achter in de herinnering van velen, de tragedie van de Groningen IV herinneren zich vooral de direct betrokkenen - zij, die er zelf bij zijn geweest en zij, die er verwanten bij verloren.

(Vervolg van pag. 6)

dat de pliesje al un hele tied an ut dreggen was... Nou, ik op un holletje terug naar moeke om ut te fertellen en te fragen of ik'r hene mocht. Mar moeke stuurde mie naar skoal en flug ook anders kwam'k nog te laat... Mar die morren op skoal gong ut helendal niet goed. Ik docht mar an tante Syt, hur ouders en 'r broer. En ik docht an de ferhalen die we learden op catteke waarin we hoorden dat lieve meensen toch altied inne hemel komme en dat tante Syt nou wel weer droge kleren an hevwe su en misskien kreeg se van Onze Lieve Heer wel un paar fleugels omdat se niet goed lope kon...

Bij de begrafenis saten Koos en ikke achter ons huus teugen de muur. Der konnen we alles goed kieke. Oppe stoepen stonnen un heleboel meensen uut'e buurt en inne bleek foor 't huus un stuk of wat mannen in donkere kleren en frouwen met un swat gerdiensje foor ut gesicht. Die suden straks wel metlope achter de koets an. Wij

sagen de kist achter inne wagen met swatte kleden skuven en in ut koetske staptten hur ouders, un ouwe groatmoeke en hur broer. Toen skoven de bidders langs de liekwagen en un man, met un napoleonsteek op, fooran. De mannen langs de weg nammen hun petten af en der gong tante Syt, foor altied bij ons fut...

Wij kropen stief teugen mekaar an en ik sloeg mien arm om Koos sien skouders. En toen nam Koos sien harmonika en speulde eerst héél sacht en droeveg... Der kreeg je rillings fan langs je rug en ineens liepen de tranen soa mar langs mien gesicht en drupten op mien bloate knibbels... Toen, somar plots, gierde Koos in lange uuthalen sien ferdriet recht de hemel in. Koos gulde op sien harmonika. "O, Lieve Heer, docht ik, "wees lief foor onze tante Syt, luuster mar's...

Oek Koos froeg ut op sien menier... anders kan ie ut niet sêge...

Atze

De droeve restanten aan boord van de Groningen IV van wat eens fietsen zijn geweest. Ook een maaimachine maakte de laatste reis van het schip mee...

